

BUDAPESTI
GÉPMESTERÉK ÉS NYOMÓK KÖRE

1884. évi
ÁPRILIS HÓ
27-én

Budapester
Maschinenmeister- und Drucker-Club

Emlékül

PROGRAMM

AZ

I. ALAPÍTÓ-ÜNNEPÉLYRE

összeköttetésben

Türke József

kolléga úr

pályafutásának ötvenéves örömnepével

Vasárnap, 1884. évi április hó 27-én

~v~

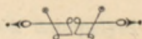
A régi polgári lövölde terem-helyiségeiben

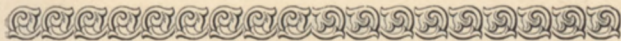

Az Athenaeum, Egyetértés,

Könyvnyomdászok és betüöntők dalköre és Összhang

dalegyletek szives közreműködése mellett.

PROGRAMM

- 1 Katonai zenehangverseny, báró Döpfner 23. sz. gyalog-sor-ezred zenekara által, Jaudl karnagy személyes vezetése mellett.
- 2 Az ünnepelt fogadtatása.
- 3 »Kölcssey-Hymnus« kar, zenekisérettel előadják az »Athenaeum«, »Egyetértés«, »Könyvnyomdászok és betűöntők dalköre« és »Összhang« dalegyesületek.

Hymnus KÖLCSEY FERENCZ-től, zenéjét szerzettő ERKEL FERENCZ.

Isten áld meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel!
Nyujts feléje védő kart
Ha küzd ellenséggel.
Balsors a kit régen tép
Hozz rá vig esztendőt,
Megbűnhötte már e nép
A multat s jövőndöt.

Szánd meg Isten a magyart
Kit vészek hányának,
Nyujts feléje védő kart
Tengerén kinjának,
Balsors a kit régen tép
Hozz rá vig esztendőt;
Megbűnhötte már e nép
A multat s jövőndöt.

- 4 Magyar ünnepi beszéd, MARICH Á. úrtól.
- 5 Német ünnepi beszéd, MUSSIL A. úrtól.
- 6 »Es werde Licht!«, nyomdász-hymnus STOIBER tanártól, rézfuvóhangszer-kiséret mellett, előadják az »Athenaeum«, »Egyetértés«, »Könyvnyomdászok és betűöntők dalköre« és »Összhang« dalegyesületek.
- 7 A tisztelet-adományok ünnepélyes átadása.

8 »**Budapester Typographenmarsch**«, ZIEGLER BÉLÁ-tól,
zenekar-kisérettel, előadják az »Athenaeum«, »Egyetértés«,
»Könyvnyomdászok és betüöntők dalköre« és »Összhang«
dalegyesületek.

9 Közös vacsora (banquet).

A táncz kezdete 11 órakor.

Az együttes karok vezetését Ziegler Béla karnagy ur a legszívesebben
átvállalta.

A tánczokat WOLF GYULA ur szíveségből rendezi.

Az ünnepelt önéletrajza

Miként a fáradt vándor, kit a vendégszerető gazda konyhájába hitt, hogy ott a kiállott fáradoalmakat kipihenhesse s még meg is vendégeli, hogy fáradt tagjainak üdülést szerezhessen — a jövevény aztán elbeszéli szíves gazdájának utja szépségeit és fáradoalmait: ép úgy óhajtom én is elbeszélni kedves pályatársaimnak, kik mint jószívű gazdáim meghívtak, hogy munkám fáradoalmait kipihenjem, 50 éves pályám történetét. Hogy vajjon kedves pályatársaim meg vannak-e elégedve tevékenységgemmel, nem tudom; de én boldognak és dúsan megjutalmazottnak érzem magamat mindazért, a mit hivatásomért és a kollegiálitás érdekében tettem. Örömmel pihenek a szeretettel kínált konyhóban és e szép mozzanat emléke kísérőm lesz véglegelhetemig.

Nem szerénytelenség indított arra, hogy kedves pályatársaimnak hivatásom 50 évét leirjam. Hisz nem foglalnak magukban ez évek semmi feltűnőt; egyszerű szavakban sorolom csak elő a conditiókat, melyeket be-

töltöttem, és e félszázad nem annyira azt van hivatva bebizonyítani, mily sokféle tevékenységre van szükség, hogy valódi s igaz kollégáivá legyünk a kollegáknak, mint inkább azt, mily változékonyságnak van kitéve a munkás ember sorsa.

Hogyan is hálálhatnám meg másként, hogy oly különös kitüntetésben részesítenek, mint ha kedves pályatársaimnak tükröt tartok elibök, melyből teljesen megismerhetik azt, a kit kitüntetnek? Pályatársaimnak én mindenkor tisztelettel adóztam. És vajjon nem újabb bizonyítéka-e eme tiszteletemnek az is, midőn mindenki vel megismertetem magam, mintegy ily kérdést intézve hozzá: Nyujthatsz-e tiszta szívből kezet nekem, mint kollégádnak? És vajjon késő volna-e már, ha oly pályatársak, kik eddig barátságosan kezet szorítottak velem, most, hivatási tevékenységemet kárhoztatva, megvonnák tőlem a kézzsoritást? Vajjon nem lehetne-e még most is kipótolnom *ast*, mit 50 év alatt elmulasztottam?... Bizony kész örömmel megtenném, tudva azt, hogy ez által kedves pályatársaim tetszését kivívhatom!

Jóllehet testi erőm és emlékezetem fogyatékos már, de akaratom még mindig elég erős. Es ezen akaratom oda törekszik: hogy a kollégialitást mindig megőrizzem. S bármikor s bármiben hasznára lehetek valamely pályatársaimnak, ezt vivmánynak, a jó ügy diadalának tekintem. Ámde kérem kedves pályatársaimat, legye-

nek velem szemben is elnézők, s ne vegyék tőlem rossz néven, ha nem vagyok képes hozzájuk méltó fényes szavakba öltöztetni eme rajzomat, s hogy abban kitöltetlen hézagok találtnak. Nem jóakaratomon mult, hanem fogytékos emlékező tehetségemen, mely előtt a hivatás, az állampolgár és a családtag életében oly számos esemény vonult el.

Hiszen nem tudhattam én, hogy ily nagy kitüntetésben fogok egykor részesülni; nem tudhattam, hogy életem a fáradalokkal és veszélyekkel egész e pillanatig dacolni fog tudni, hogy ehez képest rendszeres naplót vezethettem volna szaktevékenységemről. Akkor igenis, alapos beszámolót adhattam volna kedves pályatársaimnak! Egy dologra nézve tisztában voltam pályám kezdete óta: hogy minden érdem, míg a legcsekélyebb is, elismerésre talál, csak az kell, hogy az érdemet *valóban* meg is szereztük legyen. Még mint ifju át voltam hatva azon meggyőződéstől, hogy mint nyomdász mindenkor számithatok pályatársaim elismerésére, ha azt becsületes, nyílt kollégiális eljárás által szerzem meg. Azonban túlzott állítás volna azt mondanom, hogy a nekem nyújtott szeretetteljes kitüntetést működésem által teljesen ki is érdemeltem.

Méltó szavakkal hálámat kifejezni képtelen vagyok, és csakis könyeim tolmácsolják azon érzelmeket, melyek szívemet e kitüntetés láttára betöltik. Ámde némi

megnyugtatómra szolgál azon tudat, hogy én nem vagyok az egyedüli, kinek csekély érdemeit Önök nagylelkűen megjutalmazták. Hisz önmagukat becsülik meg ezzel, s megszerzik az egész művelt világ előtt azon tiszteletet, mely Önöket, mint a műveltség előharczóit, mint a munkások intelligenciáját megilleti.

Éljenek a nyomdászok! Éljenek a munkások, kiknek legmagasztosabb céljuk a *kollégialitás*!

*

És most e füzetke céljához fogok, midőn Önöket pályám adataival megismertetem.

1834-ben *Medau Károly Vilmos* leitmeritzi csehországi könyv-, könyomdai és betűöntői czégnél mint tanuló felvételt nyertem. Öt évi tanulási idő eltelte után 1839. márczius havában nyomósegéddé lettem avatva. Felszabadulásom után első konditiómat *Sporny* czégnél nyertem Prágában. Innen, miután meghívó levelet kaptam, Bécsbe *Solinger* czéghez mentem, mely akkoriban az osztrák főváros egyik legnagyobb üzlete volt, s a mely Steyrermühl nyomdai részvény-társaság czég alatt ma is fönnáll. Innen mint gépmester *Grund Lipót* (jelenleg Gorischek) czéghez jutottam, s hosszabb időn át tartó működés után v. *Schmidt*, majd *Uiberreiter Károly* nyomdájában nyertem állomást. Innen Neuhausba vezetett sorsom, a hol *Landfras Alajos*-nál, mint üzletvezető lettem alkal-

mazva. Hosszabb működés után Prágába, majd szülővárosomba Leitmeritzbe tértem vissza, a hol *Medau K. Vilmos*-nál, mint gépmester foglaltam el helyemet.

Ezután, mint gépfelszerelő *Sigl György* gépgyárába léptem, s első utam Znaimba vezetett *Hoffmann Márton*-hoz; később *Gastl Ferencz*-hez mentem Brünnbe, majd ismét Leitmeritzbe, *Öser* és *Donát*-hoz Neusalzába Szászországba, a hol bevásárlottak a kaszinóba tiszteletbeli tagnak. Innen Bautzenbe vezetett utam, később *Kleinmeier*-hez Cillibe, *Leykam örökösei*-hez Grácza, a *Lloyd-társulat*-hoz Triesztbe, innen Velenczébe, Vincenzába, Páduába, Milanóba.

Velenczében különös nehézséggel járt a gép felállítása, mivel az olasz kollegák ezt nem akarták megengedni. Elődöm, egy angolországi gépmester, kénytelen volt menekülni, mivel az olaszok erősen fenyegették biztonságát; engem azonban az osztrák consulates védelme alá helyeztek és csakis ezen körülménynek köszönhetem, hogy épkéz-láb menekülhettem onnan.

Milanóból 1848-ban a forradalom miatt visszatértem Bécsbe, s egyszersmind a *Sigl*-féle gépgyárból is kiléptem. Ekkor ismét mint gépmester *Wimmer József*-hez mentem Linzbe, a hol kemény tusa után sikerült az akkor dívott 11 órai munkaidőt 10 órára leszállítanom. Ittműködésem alatt meghívó levelet kaptam *Solinger* özvegyéhez Bécsbe, majd a régi »Presse«-hez jutottam *Zang*-hoz

Bécsben, innen a cs. kir. *államnyomda* hitel- és akadémia-osztályába. Az államnyomda után *Keck és Pierer*-nél, majd *Holzhausen*-nél fogadtam konditiót. Itt — 1855-ben — Budapestről kaptam meghívólevelet *Herz János*-hoz, innen *Engel, Walzl, Mandello* és *Boldini*-hoz jutottam (az első három könyvnyomdász, a negyedik jogositott könyvnyomdász). Majd ismét Bécsbe kaptam meghívót, *Keck és Winternits*-hez, de rövid idő múlva meghívás folytán ismét Budapestre tértem vissza *Pollák* (most *Légrády*) *testvérek*-hez, a hol is az első papir-tömöntödét alapítottam, nem sokára azonban a kelletlen viszonyok miatt innen is kiléptem és majd *Posner és Heller*-nél, később pedig újra *Herz János*-nál működtem. Ezután *Rudnyánszky*-nál, majd ismét *Herz*-nél, végre *Hornyánszky*-nál működtem. 1869-ben mint gépmester, tömöntő és galvánozó *Bucsánszky Alajos*-hoz mentem konditióba, s ha a Bucsánszkyval kötött szerződésnek hitelt adhattam volna, ez *utolsó* állomásom leendett. Ott ugyanis élethossziglan lettem felvéve, de a szerződésben megfeledeztünk betegségi esetről is gondoskodni. Tizennégy évi működés után — mely idő alatt súlyos testi bajt szereztem magamnak — megbetegedtem, s szorgalmam és buzgalmamért — mely 14 évi működésemről szóló bizonyítványomban el van ismerve — elbocsáttatást nyertem jutalmul. Ez esetet annak idején szellőztettem egyleti közlönyünkben, a »Typographiá«-ban, azért mel-

lőzöm a rajtam elkövetett méltatlanságnak e helyen való ismétlését. Mit is érnék vele, sőt talán még rossz néven is vennék tőlem, hogy azon üzlet ellen emelek panaszt, mely 14 évig —jóllehet munkám után — nekem kenyert adott. Felüdülésem után *Bartalits Jmré*-hez mentem, de súlyos testi bajom miatt képtelen voltam erős munkafeladataimnak megfelelni.

*

A mi egyleti működésemet illeti, erre nem szándékozom bővebben kiterjeszkedni, csak azt említem meg, hogy az önképző-egyletnek alapító tagja vagyok, s az anyaegyletben több évig, mint választmányi tag működtem. Szerénységem tiltja, hogy működésemről bővebben szójak, de jó lélekismerettel elmondhatom, hogy az egylet irányában mindig megtettem kötelességemet. És kettőzött buzgalommal és kész örömmel tenném meg továbbra is, ámde most, midőn ez egylet jótékonyágát egész terjedelmében megismertem, most, midőn elaggott és tehetetlen vagyok, levették vállaimról ezen kedves terhet, a mennyiben az egylet a rokkantak állományába helyezett, a hol végnapjaim bekövetkeztéig, legalább a megélhetés gondjaitól a legszeretetteljesebb módon ment vagyok. Hálámnak az egylet irányában, habár egyszerű szavakban is kifejezést adni képtelen vagyok, és kedves pályatársaimhoz saját érdekükben azon kérelmet intézem: pártolják ezen egyesületet, melynek hatásköre a

humanitás tekintetében ritkítja párját kerek e földön, és kövessenek el mindent, hogy annak fölvirágoztatását és erősbulését előmozdítsák.

Én is reményteljes ifjú voltam egykor, s volt bennem annyi munkaerő és buzgalom, hogy a koldusbottól mindenkor védve éreztem magamat, és ime, még is oly helyzetbe jutottam, hogy az egylet által szeretettel nyújtott segélyt elfogadni kényszerültem. És kettőzött örömmel, de ép azért legbensőbb hálával el is fogadtam azt, azon tudatban, hogy hiszen évek során át, egyesületi kötelmeim teljesítése által én is hozzájárultam segélyre szorult pályatársaim nyomorának enyhítéséhez.

Ha van örök gondviselés, mely a jót jóval jutalmazza, akkor ez egylet és tagjai, különösen pedig nagylelkű elnöksége áldásdús működéseért bizonyára elnyeri jutalmát.

Bezárom soraimat. Bezárom hálátelt szívvvel, hálát rebegve első sorban szeretett pályatársaimnak, kik folyton megajándékoztak szives barátságukkal és szeretetükkel, a mit én mindenkor nagyrabecsülésemmel viszonztam; másodsorban pedig a *Budapesti könyvnyomdászok és betüöntők egyletének* azon jótéteményekért, mikben részesített és még folyton részesít. Különös hálával tartozom továbbá a *Budapesti gépmesterek és nyomók körének*, és bocsánatot kérek tőle, hogy csak most emlékezem meg róla. Hisz mindenekelőtt kollégák, és mind-

annyian egyszersmind egyleti tagok is vagyunk. Végre — és ezt lelkem legmélyéből teszem — köszönetet mondok a *dalköröknek*, melyeknek mindenkor buzgó hive valék, irántam való bizalmáért és jóakarataért. A pályatársaknak őszinte kollégája, az egyletnek hű tagja maradok ezután is; de a dalkörökben többé mint dalárközre nem működhetem. Pedig mily édes örömmel énekelnék velük ezután is!

Türke József.

BUDAPESTER MASCHINENMEISTER- UND DRUCKER-CLUB

PROGRAMM
ZUM
ERSTEN GRÜNDUNGSFESTE

in Verbindung mit dem

Fünfzigjährigen Berufs - Jubiläum

des Fachgenossen

JOSEPH TÜRKE

Sonntag, 27. April 1884

Saal-Localitäten der alten bürgerlichen Schiessstätte

Unter gefälliger Mitwirkung der Gesangsvereine

Athenaeum

Buchdrucker- und Schriftgiesser-Liederkranz
Egyetértés und Összhang.

PROGRAMM

- 1 Militär-Musik-Concert durch die Capelle des 23. Lin.-Inf.-Reg.
Baron Döpfner unter persönlicher Leitung ihres Kapellmeisters Herrn Jaudl.
- 2 Empfang und Begrüssung des Jubilanten.
- 3 »**Kölcsey-Hymnus**«, Chor mit Orchesterbegleitung, vorgetragen von den Gesangsvereinen »Athenaeum«, »Buchdrucker- und Schriftgiesser-Liederkranz«, »Egyetértés« und »Összhang«.
- 4 Ungarische Festrede, gesprochen von Herrn A. MARICH.
- 5 Deutsche Festrede, gesprochen von Herrn A. MUSSIL.
- 6 »**Es werde Licht!**«, Buchdrucker-Hymne, Chor mit Blechhornbegleitung von Professor STOIBER, vorgetragen von den Gesangsvereinen »Athenaeum«, »Buchdrucker- und Schriftgiesser-Liederkranz«, »Egyetértés« und »Összhang«.

Es werde Licht! Gedicht von W. EMIL STEPHAN.

In Nacht und Dunkel krankte	Da leuchtet's durch das Dunkel
Der deutschen Eiche Mark ;	Wie heller Morgenschein,
Vom Sturm gerüttelt wankte	Schon wogt im Glanzgefunkel
Der Baum, einst stolz und stark ;	Mit grüner Fluth der Rhein,
Da hob er an zu klagen :	Bald steht im Morgenprangen
— Die Hüter hörten's nicht —	Sanct Stephan klar und licht . . .
Wann wird es endlich tagen ?	Nun ist die Nacht vergangen —
Es werde Licht !	Und es ward Licht !

Ob auch der Neid, der bleiche,
Jetzt droht mit Nebeldunst,
Noch grünt die deutsche Eiche
Im Lichte uns'rer Kunst.
Lasst nur sich Wolken thürmen !
Ob Ast um Ast zerbricht —
Wir singen unter Stürmen :
»Es werde Licht !«

7 Ueberreichung der Ehren-Geschenke.

8 »**Budapester Typographenmarsch**«, Chor mit Orchester-
Begleitung von BÉLA ZIEGLER, vorgetragen von den Gesang-
vereinen »Athenaeum«, »Buchdrucker- und Schriftgiesser-
Liederkranz«, »Egyetértés« und »Összhang«.

Budapester Typographenmarsch. Text von ROBERT BOLDINI.

Auf Ihr Jünger Gutenbergs zum frohen Marsch ! la la la la.

Lass't die Pressen, Schwärz und Lettern

Ruhen in der Officin ;

Weih't Euch dem Collegenkreise,

Lassen wir ihn mächtig blüh'n !

Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit

Gebe uns stets das Geleit' !

Insgesamt, so fachverwandt ja reichen wir die Hand !

[Ja] Setzer, Drucker, Giesser heiter ! — [Ja]

Wir wollen fröhlich sein

Bei einem guten Glase Wein,

Ja bei des Bechers Klang

Und lieblichen Gesang !

Auch wollen wir der Frauen und der Mädchen uns erfreu'n,

Wo es auch sei, stets ihnen treu und liebend sein ! — [:ja sein !:]

Kommt ! Kommt ! Kommt !

Ach, wie wohl, — liebevoll

Ist das Schätzchen uns zur Seit',

Zart und fein, — in den Reih'n,

Zu den weiten Marsch bereit.

Lieb' und Lust — in der Brust,

Führ't uns auf die Bergeshöh'n ;

Jung und Alt — Kraft entfalt' !

Niemals ruhig steh'n !

Nun schritt- und tactfest stramm und barsch,

Typographen streng im Marsch !

Links — rechts ! Links — rechts !

Kunstgenossen stimmt mit an !

Gelobt des Meisters edles Werk,

Des Johannes Gutenberg !

[:Gott grüss' die Kunst !:]

Hoch die Collegialität !

9 **Festmahl** (Bankett).

Beginn des Tanzkränzchens um 11 Uhr.

Die Leitung der Gesammtchöre hat Herr Chormeister Béla Ziegler auf
das Bereitwilligste übernommen.

Die Tänze leitet Herr J. WOLF.

Auto-Biographie des Jubilar

Oszkár Széchényi, Jubilar

Wie der müde Wanderer, den ein freundlicher Wirth in seine Hütte gerufen, um ihn dort von den ausgestandenen Strapazen ausruhen zu lassen und ihm Stärkung für die müden Glieder reicht, seinem gutherzigen Wirthe die Schönheiten und auch die Mühsale seiner Reise erzählt; will auch ich meinen g. Collegen, die mich als freundliche Wirthe einluden, von meiner Arbeit Mühe auszuruhen, die Geschichte meines fünfzigjährigen Berufes erzählen. Ob meine g. Collegen mit meiner Thätigkeit zufrieden sind, weiss ich nicht, doch ich fühle mich glücklich und reichlich belohnt für Alles, was ich für meinen Beruf und für die Collegialität geleistet habe. Mit Freuden ruhe ich in der mir so liebevoll angebotenen Hütte aus und durch die Ewigkeit wird mich das Andenken an diesen schönen Moment begleiten.

Nicht Unbescheidenheit leitet mich, meine g. Collegen, fünfzig Jahre meines Berufes zu schildern. Enthalten sie

doch gar nichts Auffallendes; zähle ich doch nur in schlichten Worten die Conditionen auf, in denen ich gestanden, und sie mögen eher als ein Beweis dafür dienen, wie wechselvoll das Geschick des Arbeiters ist, als dass es einer so mannigfaltigen Thätigkeit bedarf, um ein echter und rechter College den Collegen zu werden.

Womit sollte ich auch dafür danken, dass man mich einer solch besonderen Auszeichnung würdigt, als indem ich meinen g. Collegen einen Spiegel vorhalte, aus welchem sie Denjenigen kennen lernen, den sie auszeichnen. Geachtet habe ich doch meine Collegen immer! Und ist es kein neuerlicher Beweis meiner Achtung, wenn ich mich Jedem zu kennen gebe, gleichsam, als stellte ich die Frage an ihn: kannst Du mir als Deinen Collegen die Hand reichen? Und ist es denn zu spät, wenn die Collegen, die mir bisher freundschaftlich ihre Hand reichten, nun, nachdem sie mit meiner Berufsthätigkeit unzufrieden sind, mir dieselbe entziehen? Könnte es mir nicht noch jetzt gelingen, *das* einzuholen, was ich unter 50 Jahren unterlassen habe? Mit Freuden würde ich es in dem Bewusstsein thun, hiedurch das Wohlwollen meiner Collegen errungen zu haben.

Wenn auch mein Körper und mein Gedächtniss schwach geworden ist, so ist mein Wille immer noch kräftig. Und dieser Wille strebt nur dahin: die Collegialität zu wahren. Und wo ich mich meinen Collegen nütz-

lich erweisen kann, betrachte ich es als eine Errungenschaft, als einen Sieg für die gute Sache. Mögen aber auch meine g. Collegen mir gegenüber human handeln, und es mir nicht für übel nehmen, dass ich nicht einer ihrer würdigen brillanteren Sprache mächtig bin, und dass ich in dieser meiner Skizze unausgefüllte Lücken zurücklasse. Nicht mein Wille trägt daran Schuld, sondern mein geschwächtes Gedächtniss, an dem so viele Ereignisse im Berufsleben, im Leben des Staatsbürgers und im Leben des Familienmitgliedes vorbeizogen.

Wusste ich es denn, dass man mich einer solch grossen Auszeichnung würdigen werde? wusste ich denn, dass mein Leben den Gefahren und Mühsalen trotzen wird können, damit ich ein ordnungsgemässes Tagebuch über meine Berufsthätigkeit geführt hätte, um Ihnen, g. Collegen, meinen Rechenschaftsbericht vorzulegen? Eines wusste ich seit dem Beginne meiner Laufbahn, nämlich: dass jedes Verdienst, und sei es auch das kleinste, anerkannt wird, nur muss man sich dieses Verdienst auch *wirklich* erwerben. Noch als Jüngling war ich von der Ueberzeugung durchdrungen, dass ich als Buchdrucker auf die Anerkennung meiner Collegen zählen könne, so ich sie mir durch ehrliches, offenes, collegiales Vorgehen erwerbe. Doch wäre es zu viel behauptet, wenn ich aufstellen würde, dass ich mir die so liebevoll dargebrachte Auszeichnung durch mein Wirken ganz errungen habe.

Ihnen in gebührenden Worten zu danken, fällt mir schwer, und nur meine Thränen verdolmetschen Ihnen die Gefühle, die mein Herz beim Anblicke dieser Auszeichnung bewegen. Doch dient es mir einigermaßen zur Beruhigung, dass ich nicht der Einzige bin, dessen geringes Verdienst Sie hochherzig belohnen. Sie zieren sich dadurch selbst, und verschaffen sich vor der ganzen gebildeten Welt die Achtung, die Sie als Pioniere der Intelligenz, als Intelligenz der Arbeiter verdienen.

Ein Hoch den Buchdruckern! Ein Hoch den Arbeitern, deren höchstes Ziel die *Collegialität* ist.

* * *

Und nun schreite ich dem Ziele dieses Schriftchens zu, indem ich Sie mit den Daten meines Berufes bekannt mache.

Es war im Jahre 1834, als ich in die Buch-, Stein-druckerei und Schriftgiesserei der Firma *Carl Wilhelm Medau* in Leitmeritz in Böhmen in die Lehre kam. Nach einer 5jährigen Lehrzeit wurde ich im März des Jahres 1839 als Drucker freigesprochen. Meine erste Condition nach meinem Freiwerden war bei der Firma *Sporny* in Prag, wo ich als Drucker fungirte. Von hier aus ging ich, nachdem ich Verschreib erhielt, zu *Solinger* nach Wien, welches Geschäft seinerzeit eines der grössten der österreichischen Kaiserstadt war, und noch heute unter der Firma »Steyrermühl-Buchdruckerei-Actiengesell-

schaft« besteht. Von hier aus kam ich als Maschinenmeister zu *Leopold Grund* (gegenwärtig *Gorischek*) und nach längerer Condition kam ich zuerst in die Buchdruckerei des Edlen v. *Schmidt*, dann zu *Carl v. Uiberreiter*. Mein Beruf führte mich von da aus nach Neuhaus zu *Alois Landfras* als Geschäftsleiter. Nach längerem Wirken kehrte ich nach Prag und später nach meiner Vaterstadt Leitmeritz zurück, wo ich bei *C. W. Medau* als Maschinenmeister conditionirte.

Nun trat ich als Monteur in die Maschinenfabrik *Georg Sigl* ein und meine erste Reise war zu *Martin Hofman* nach Znaim; später reiste ich zu *Franz Gastl* nach Brünn, von hier zu *Pospischel* und zu *Landauer* nach Prag, dann wieder nach Leitmeritz, später zu *Öser* und *Donat* in Neusalza in Sachsen, wo ich zum Ehrenmitgliede des Casinos gewählt wurde. Von hier aus führte mich mein Beruf nach Bautzen, später zu *Kleinmeier* nach Cilli, dann zu *Leykam's Erben* nach Graz, zur *Lloydgesellschaft* in Triest, von hier nach Venedig, Vicenza, Padua und Mailand.

In Venedig war es besonders schwierig eine Maschine aufzustellen, da die italienischen Collegen dies nicht dulden wollten. Mein Vorgänger, ein Maschinenmeister aus England, musste sich sogar flüchten, da ihm die Italiener hart zu Leibe zu rücken drohten; ich hingegen wurde unter dem Schutze des österreichischen Consulates

gestellt, und nur diesem Umstande kann ich es zuschreiben, dass ich mit heiler Haut aus Venedig fortkam.

Aus Mailand kehrte ich im Jahre 1848 wegen der Revolution nach Wien zurück, und trat auch aus der *Georg Sigl'schen* Maschinenfabrik aus. Nun trat ich wieder als Maschinenmeister bei *Josef Wimmer* in Linz in Condition, wo es mir nach hartem Kampfe gelang, die damals übliche 11stündige Arbeitszeit auf eine 10stündige herabzusetzen. Hier erhielt ich wieder einen Verschreib zu *Solinger's* Witwe nach Wien, später ging ich zur alten »Presse« zu *Zang* in Wien, von da in die Credit- und Academie-Abtheilung der k. k. Staatsbuchdruckerei. Nach der Staatsdruckerei nahm ich bei *Keck & Pierer* und dann bei *Holzhausen* Condition. Hier erhielt ich, es war im Jahre 1855, einen Verschreib nach Budapest, zu *Johann Herz*, von dort ging ich zu *Engl, Walzl, Mandello & Boldini* (Erstere drei Steindrucker, Letzterer berechtigter Buchdrucker). Wieder wurde ich nach Wien zu *Keck & Winternitz* verschrieben, kehrte aber, nachdem ich einen Verschreib erhalten, nach Pest zurück und nahm bei *Gebrüder Pollak* (jetzt *Légrády*) Condition, wo ich die erste Privat-Papier-Stereotypie gründete, bald aber der misslichen Verhältnisse wegen austrat und zuerst bei *Posner & Heller*, später wieder bei *Johann Herz* conditionirte. Meine nächste Condition war bei *Rudnyánszky*, ging dann wieder zu *Herz* und später zu

Hornyánszky in Condition. Im Jahre 1869 trat ich als Maschinenmeister, Stereotypeur und Galvaniseur zu *Alois Bucsánszky* in Condition, und wenn ich dem geschlossenen Vertrage mit *Bucsánszky* hätte Glauben schenken dürfen, sollte dies meine *letzte* Condition sein. Ich wurde nämlich auf lebenslängliche Dauer acceptirt, doch vergassen wir für den Krankheitsfall eine Clausel im Vertrage zu schaffen. Nach 14jähriger Condition — während welcher ich mir ein schweres körperliches Leiden zuzog — wurde ich krank, und die Belohnung für meinen Fleiss und Eifer, — der mir doch im Zeugnisse für meine 14jährige Condition bestätigt ward — erhielt ich — meine Entlassung. Ich habe den Fall seinerzeit in unserem Vereinsorgane »*Typographia*« einer Erwähnung unterzogen, und ich will es daher unterlassen, das mir widerfahrne Unrecht heute hier wieder zu zergliedern. Was würde es mir auch nützen, ja ich bin nicht einmal sicher, ob es mir nicht übel genommen wird, dass ich mich über ein Geschäft beklage, welches mir 14 Jahre lang — wohl nur für meine Arbeit — Brot gab? Nach meiner Genesung trat ich zu *Em. Bartalits* in Condition, war aber meines körperlichen Leidens halber nicht im Stande, meinen schweren Arbeitspflichten Genüge zu leisten.

*

*

*

Was mein Wirken im Vereinsleben anbelangt, will ich mich darüber kurz fassen und nur erwähnen, dass

ich Mitbegründer des hiesigen Fortbildungsvereins bin und mehrere Jahre hindurch als Ausschussmitglied des Muttervereins fungirte. Meine Bescheidenheit gestattet es nicht, mich näher über mein Wirken auszusprechen, mit gutem Gewissen aber kann ich es sagen, dass ich stets dem Vereine gegenüber meine Pflichten erfüllte. Und mit doppeltem Eifer und Freude würde ich sie auch weiter erfüllen, jetzt, wo ich die Wohlthat dieses Vereins in seinem ganzen Umfange kenne; heute, wo ich alt und siech bin, wurde mir die süsse Last, meine Pflichten zu erfüllen, von den Schultern genommen, indem der Verein mich in den Invalidenstand versetzte, wo ich bis ans Ende meiner Tage, wenigstens von den Nahrungsfragen auf der allerlieblichsten Weise befreit bin. Dem Danke für das humane Vorgehen des Vereins, in einfachen Worten Ausdruck zu geben, ist für mich eine Sache der Unmöglichkeit, und ich will nur den Versuch machen, an meine g. Collegen, in ihrem eigenen Interesse die Bitte zu richten, dass sie an diesem Verein, dessen humanitärer Wirkungskreis auf der ganzen breiten Erde seinesgleichen sucht, festhalten und zu seinem Aufblühen und Gedeihen stets ihr Schärflein beitragen mögen.

Auch ich war einst ein hoffnungsvoller Jüngling, der so viel Arbeitslust und Eifer in sich hatte, um stets vor dem Bettelstabe geschützt zu sein, und doch kam ich in die Lage, die mir vom Vereine in so liebevoller Weise

angebotene Unterstützung annehmen zu müssen, und mit doppelter Freude, aber deswegen auch mit innigerem Danke nahm ich sie an, da ich wusste, dass auch ich im Laufe der Jahre durch die Erfüllung meiner Vereinspflichten, zur Linderung der Noth meiner bedürfnissvollen Collegen beigetragen habe.

Wenn es eine ewige Vorsehung gibt, die das Gute mit Gutem belohnt, wird dieser Verein und seine Mitglieder, überhaupt aber sein hochherziges Präsidium, für ihr wohlthätiges Wirken segensvoll belohnt werden.

Ich schliesse meine Zeilen. Ich schliesse sie mit dankeserfülltem Herzen, in erster Reihe mit Dank an meine g. Collegen, die mir stets ihre Freundschaft und Liebe geschenkt, die ich ihnen aber stets mit meiner Achtung vergolten habe; in zweiter Reihe und mit desto innigerem Danke an den »*Verein der Buchdrucker und Schriftgiesser Budapests*« für die Wohlthaten, die er mir erwiesen und die er mir noch immer erweist. Besonderen Dank hat sich aber auch der »*Budapester Maschinenmeister-und Drucker-Club*« von mir verdient, und er möge mir verzeihen, dass ich erst jetzt seiner gedenke. Vor Allem sind wir ja doch Collegen, dann sind wir ja auch Vereinsmitglieder. Schliesslich, und dies thue ich aus innerster Seele, statte ich den *Gesangsvereinen*, denen ich stets ein treuer Anhänger war, meinen tiefgefühlten Dank für das mir jederzeit ent-

gegengebrachte Vertrauen ab. Wenn ich auch ein aufrichtiger College den Collegen, ein treues Mitglied dem Vereine für weiter zu verbleiben als meine heilige Pflicht erachte, den Gesangvereinen muss ich jedoch als Sangesbruder Valet sagen! Und wie gerne würde ich noch mitsingen!

Josef Türke.

R
2